

Filmarchívum anyagából válogattunk. Tervezünk egy Korda Sándor-sorozatot, végül szeretnénk összeállítást klasszikus westernekből.

— *Néha úgy tűnik, kevés a magyar film a tévében. A háború előtt készült filmekből alig látunk, az újabbakat vetítik ugyan, de este tízkor, vagy még később.*

— A háború előtt készült filmek mellőzése tudatos. Ezekben a művekben mindig van valami árvalányhajás dzsentrí romantika, atyaián jóságos földesúr és diszmagyarba öltözött parasztok. Persze tesszünk néha kivételeket, mint most a Kabos-sorozat esetében. Sok filmjében láthatunk afféle dzsentrizmust, de a nagy színészegyéniség annyira dominál, hogy minden egyéb hatást háttérbe szorít. Ami pedig az újabb magyar filmek adásidejét illeti, ezen nem tudunk változtatni. Tudomásul kell vennie mindenkinek, hogy ezek a filmek nem vonzanak milliókat, nem tehetjük őket a főműsorba.

— *S végül, miért toldott el a Kisfilmek a nagyvilágból a természettudományos kuriózumok felé, miért nem játszanak több társadalmi töltésű dokumentumfilmet?*

— Egyszerűen azért, mert a társadalmi témájú dokumentumfilmekből kisebb a kínálat. Egyébként a természettudományos ismeretterjesztő filmek egyetemesebb érvényűek, s biztosabb, hogy a hazai közönség számára is van mondanivalójuk.

ZILAH! JUDIT

Halálos csapás

„En tudom, mit jelent, mutatott mű legkevésbé amikor a színjáték valóságossá válik” — mondja Walter Jens tévéjátékának a *Halálcsapás*nak negyvenedik percében Philoktetész. Akkorra ellen fölvonult görögök legelső és mihamar szeretné tudni, de a beleváltott, Lemnosz szige-

Koltai János és Avar István

tére száműzött fővezére folytat váltakozó partnerekkel, akik sorra kidőlnék mellőle: előbb Neoptolemoszal, az elesett Akhilleusz fiával, majd Odüsszeusszal, akik a tíz éve tartó, eredménytelen ostrom hadműveleteinek befejezése végett visszahívnák a sereghez Philoktetészt. A vita mindvégig teoretikus magasságokban zajlik; korántsem az ókori görögök és trójaiak háborújáról van csupán szó, hanem a mindenkori agresszió mindenkori hátteréről, politikai és pszichológiai motivációjáról. Philoktetész a kívülálló, a magamagát tisztának megőrző, elvontan gondolkodó humanista, aki ragyogó tirádákban képes kifejezni, mennyire értelmetlen minden vérontás, mennyire hasztalan minden erőszak, ha egy igazsága tudatában küzdő nép ellen próbálják bevetni. Jens, aki a tübingeni egyetemen nemcsak a klasszika filológiának, de az általános retorikának is professzora, ez utóbbi tárgyiból mintaszereű szemléltető oktatást nyújt a *Halálos csapásban*; tétel, ellentétel, konklúzió szikrázik, felvillan, kihúny s egy újabb teóriával ismét ezt a röppályát járja be.

Várakozásunkat, hogy valami történni is fog, az utolsó pár perc elégti ki, ám a cselekvés kurtára szabott pillanatait előzőleg már oly sokáig értelmezték, hogy a tett nemhogy meglepetésszámba nem megy, de a kifejtett tézisek demonstrációjaként is kevésnek érződik. A szerzőnek valószínűleg ke-

szerves tapasztalatai lehetnek arról, vajon rábizható-e a nézőre, hogy levonja a látottak tanulságát, ezért aztán mindent precízen összefoglal, kimond, sőt: meg is ismételi számára.

Jens persze nemcsak professzor, de — más művei ékesen bizonyítják — vérbeli író is. Tévétéké, (amely hangjátéknak sokkal inkább kívánkoznék), egyes részletei ezúttal is elárulják, hogy eredeti, gúnyoros, az emberi relációk és jellemek mozgatórugóit alaposan ismerő tehetség formálta a művet. Gondolatai, ha ilyen sterilen és töményen fárasztóak is, figyelmet érdemlőek, távol állnak a szokványos fordulatoktól. Főképp akkor, amikor Odüsszeuszot beszélteti, akiben egy ritkán ábrázolt, a mai valóságban annál gyakoribb típus testesül meg: cinizmusa és fanatizmusa jól kiegészíti egymást; e két, nehezen összeférő emberi vonás teszi alakját különlegesen veszélyessé. Az odüsszeuszi manipulációs szerkezetének feltárulása, önmagát indokló ideológiájának menet közbeni kialakulása az egész mű legizgalmasabb momentuma — de sajnálatos módon ez is egy megkonstruált, elvontan spekulatív játék részeként jelenik meg, kevésbé éreztetve, hogy nemcsak teóriáról, de valóságról is szó van. A spekuláció, természeténél fogva, minduntalan át-hágja a realitás törvényeit — Jens például a pszichológiai képtelenség területére téved, amikor a filozofálás többszöri megcsavarása

érdekében a drámai ellenfelek aprólékosan beavatják egymást legtitkosabb elképzeléseikbe.

Horváth Ádám rendezése azzal, hogy a stúdióban, statikus díszletek közt, teátrális felfogásban játszotta el a művet, nemhogy tompította volna, még hangsúlyosabbá tette elvontságát. Ellentétben a főcím alá montírozott világháborús híradóképekkel, melyek szerencsés ötlettel mindjárt a jelenhez kapcsolták az ókori történet-modellt, maga a játék mindvégig bizonytalankodott realitás és stilizáltság között. *Koltai János* (Philoktetész) és *Avar István* (Odüsszeusz), mintha a színpadi „bal kettőről” lépnének színre; nem ruhát, hanem jelmezt viselnek, nem valóságos tárgyakat, hanem kellékeket látnak maguk körül. Paradox módon mégis éppen az elvont eszmecserék közben képesek a tételek mögött egy-egy jellemet is föl-villantani, míg a „drámaiaknak” szánt csomópontokon olykor művi indulatokat préselnek ki magukból, szavuk üres harsogásba fullad. Föltehető, hogy a tényleges dramaturgiai beavatkozás, (ha például egy órába tömöríti a művet), fokozta volna a játék élvezhetőségét. Hajnal Gábor szép fordításán nem múltott a siker, sokkal inkább azon, hogy mindaz, amit száz percen láttunk (miként Odüsszeusz mondja ellenfele nézeteiről), „csak elmélet, életidegen ábrándozás papíron”.

NYERGES ANDRÁS